

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ¹

У роботі виконано аналіз світових тенденцій розвитку інноваційного підприємництва. При цьому досліджено відповідні показники, що відображають стан інноваційного розвитку держав, а також основні варіанти інноваційної політики промислово розвинених країн та сучасні інноваційні системи в різних країнах світу.

In this paper the global trends of innovative entrepreneurship's development are analysed. The indicators, which reflect the state of innovation development of countries, also the main options for innovation policy in industrialized countries and modern innovation systems in different countries are investigated.

У сучасних умовах формування економічно обґрунтованої інноваційної політики та розвиток інноваційного підприємництва стають все далі актуальними. А особливо ці проблеми загострюються в умовах стрімкого поширення глобалізаційних процесів та усвідомлення позитивної ролі інновацій для країн з різним рівнем економічного розвитку. Адже тільки активізуючи інноваційні процеси можна як співробітничати, так і конкурувати з різними країнами світу.

Найважливішими дослідженнями у галузі висвітлення світових тенденцій інноваційного розвитку слід відзначити погляди Г. Андрощука, І. Панченко, О. Притикиної, В. Заварухіна, Г. Кочеткова, В. Мединського, Л. Шаршукової, А. Поручник Л. Антонюк та ін., роботи яких були спрямовані на аналіз державної інноваційної політики, механізмів стимулювання інноваційних процесів, діяльності інноваційних організаційних структур та ін. Однак питання щодо комплексного дослідження закордонного досвіду розвитку інноваційного підприємництва та адаптації його до умов перехідної економіки України потребують поглибленої розробки. Виходячи з цього дана стаття присвячена дослідженню тенденцій розвитку інноваційного підприємництва в контексті процесів економічної глобалізації.

У другій половині ХХ століття внесок науково-технічного прогресу та інновацій в економічне зростання став більш значним і набув статус беззаперечного факту, що підтверджується досвідом різних країн.

Економіка багатьох країн, які здійснили потужний ривок у сім'ю світових лідерів, сьогодні будується, в першу чергу, на реалізації наукових досягнень. Так, у 1980-1990 рр. динамічне зростання, що ґрунтується на розвиткові науки, створенні й розвиткові передових наукоємних галузей, відбулося у Південній Кореї, Тайвані, Сінгапурі, Гонконзі.

Неухильне зростання об'ємів продажу наукоємної продукції свідчить про все більшу увагу, яку держави - світові лідери приділяють проблемам якнайшвидшої реалізації нововведень [1]. Так, у розвинених країнах 85-90% приросту ВВП припадає на виробництво наукоємної продукції [2]. Крім того, статистичні дані, опубліковані Світовою торгівельною організацією, свідчать, що на перше місце серед експортних товарів, з часткою близько 11% від загального об'єму, вийшла комп'ютерна техніка та програмне забезпечення [3]. Це говорить про те, що ринок машин і обладнання насичується найбільш наукоємною продукцією, що можна сказати і про інші ринки.

Показники наукоємності валового внутрішнього продукту та розподіл витрат на дослідження та розробки в Україні та країнах світу наведено у табл. 1, 2, а частка

---

¹ Робота виконувалася за рахунок бюджетних коштів МОН України, наданих як грант Президента країни для молодих учених на виконання науково-дослідної роботи GP/F27/0080 «Механізм стратегічного управління інноваційним розвитком» (№ держ. реєстр. 0110U001879)

чисельності персоналу, зайнятого дослідженнями та розробками в країнах Європейського Союзу, Україні та Росії в табл. 3.

Таблиця 1 – Частка внутрішніх витрат на дослідження та розробки у ВВП* (побудовано автором на основі [4 – 7])

Країни	Роки										
	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006**	2007**
<i>I</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Україна	1,34	1,22	1,24	0,96	1,10	1,00	1,11	1,08	1,03	0,91	0,82
<i>Європа</i>											
Австрія	1,54	1,78	1,86	1,92	2,03	2,12	2,23	2,22	2,41	2,45	2,56
Білорусь	0,95	0,82	1,09	0,72	0,80	0,62	0,61	0,63	0,68	...	...
Бельгія	1,72	1,90	1,96	1,97	2,08	1,94	1,88	1,87	1,84	1,83	1,87
Болгарія	0,62	0,59	0,56	0,52	0,47	0,49	0,50	0,50	0,49	0,48	0,48
Великобританія	1,95	1,80	1,87	1,85	1,87	1,82	1,78	1,71	1,76	1,78	1,79
Греція	0,49	...	0,67	...	0,65	...	0,57	0,55	0,58	0,57	0,58
Данія	1,82	2,06	2,19	...	2,39	2,51	2,58	2,48	2,45	2,43	2,55
Ірландія	1,28	1,25	1,19	1,12	1,10	1,10	1,17	1,24	1,26	1,32	1,31
Ісландія	1,58	2,07	2,38	2,73	3,04	3,08	2,92	...	...	...	...
Іспанія	0,79	0,89	0,88	0,91	0,92	0,99	1,05	1,06	1,12	1,20	1,27
Італія	1,00	1,07	1,04	1,05	1,09	1,13	1,11	1,10	1,09	...	...
Латвія	0,52	0,45	0,40	0,44	0,41	0,42	0,38	0,42	0,56	0,69	0,59
Литва	0,48	0,57	0,52	0,59	0,68	0,66	0,67	0,76	0,76	0,80	0,82
Люксембург	...	...	...	1,65	...	...	1,66	1,63	1,57	1,47	1,63
Молдова	0,75	0,88	0,55	0,58	0,50	0,45	0,40	0,40	...	...	...
Нідерланди	1,99	1,94	2,02	1,83	1,80	1,72	1,76	1,78	1,74	1,67	1,70
Німеччина	2,19	2,31	2,44	2,45	2,46	2,49	2,52	2,49	2,48	2,53	2,54
Норвегія	1,70	...	1,65	...	1,60	1,66	1,71	1,59	1,52	1,52	...
Польща	0,65	0,68	0,70	0,64	0,64	0,56	0,54	0,56	0,57	0,56	0,57
Португалія	0,57	0,69	0,75	0,76	0,85	0,76	0,74	0,77	0,81	0,83	1,18
Росія	0,85	0,95	1,00	1,05	1,18	1,25	1,28	1,15	1,07	1,07	1,12
Румунія	0,80	0,49	0,40	0,37	0,39	0,38	0,39	0,39	0,41	0,45	0,53
Словаччина	0,93	0,79	0,66	0,65	0,64	0,57	0,58	0,51	0,51	0,49	0,46
Словенія	1,61	1,40	1,44	1,41	1,55	1,49	1,29	1,42	1,46	1,59	1,53
Угорщина	0,73	0,68	0,69	0,78	0,94	1,00	0,93	0,88	0,94	1,00	0,97
Фінляндія	2,26	2,88	3,23	3,34	3,38	3,36	3,43	3,45	3,48	3,45	3,48
Франція	2,29	2,17	2,18	2,15	2,20	2,23	2,17	2,15	2,13	2,11	2,08
Чехія	0,95	1,24	1,24	1,21	1,22	1,20	1,25	1,25	1,41	1,54	1,54
Швейцарія	...	...	...	2,53	...	...	...	2,90	...	...	...
Швеція	3,35	...	3,65	...	4,25	...	3,86	3,62	3,80	3,73	3,60
Естонія	...	0,61	0,75	0,61	0,73	0,72	0,79	0,88	0,94	1,15	1,14
<i>Азія</i>											
Азербайджан	0,31	0,42	0,33	0,34	0,30	0,30	0,32	0,30	0,22	...	...
Вірменія	0,08	0,28	0,30	0,18	0,30	0,25	0,24	0,21	0,21	...	...
Грузія	0,17	0,25	0,28	0,22	0,20	...	0,22	0,24	0,18	...	...
Ізраїль	...	...	...	4,45	4,75	4,75	4,43	4,41	4,51	4,65	...
Казахстан	0,27	0,22	0,19	0,18	0,30	0,26	0,25	0,25	0,28	...	...
Киргизія	0,26	0,21	0,14	0,16	0,20	0,20	0,22	0,20	0,20	...	...
Китай	0,60	0,70	0,83	0,90	0,95	1,07	1,13	1,23	1,33	1,42	...
Республіка Корея	2,37	2,55	2,47	2,39	2,59	2,53	2,63	2,85	2,98	3,23	...
Сінгапур	...	...	...	1,88	2,10	2,15	2,11	2,20	2,30	2,31	...
Таджикистан	0,11	0,04	0,06	...	0,10	0,07	0,07	0,07	0,10	...	...
Туркменія	0,26	...	...	...	0,30	...	...	...	...	...	...
Туреччина	0,38	0,50	0,63	0,64	0,72	0,66	0,61	0,67	0,79	0,76	...
Узбекистан	0,39	0,37	0,36	...	0,40	...	...	...	...	...	...
Японія	2,90	2,95	2,96	3,04	3,07	3,17	3,20	3,17	3,32	3,39	...

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
<i>Африка</i>											
ПАР	...	...	...	...	0,73	...	0,80	0,86	0,92	...	...
<i>Америка</i>											
Аргентина	...	0,41	0,45	0,44	0,42	0,39	0,41	0,44	0,46	0,49	...
Бразилія	0,87	...	0,86	0,94	1,02	0,91	0,88	0,83	0,82	...	...
Канада	1,72	1,79	1,82	1,92	2,13	2,04	2,03	2,05	2,01	1,94	...
Мексика	0,31	0,38	0,43	0,37	0,39	0,44	0,43	0,47	0,50	...	...
США	2,51	2,60	2,65	2,74	2,76	2,66	2,66	2,59	2,62	2,62	...
<i>Австралія та Океанія</i>											
Австралія	...	1,51	...	1,51	...	1,69	...	1,78	...	...	...
Нова Зеландія	0,95	...	1,02	...	1,13	...	1,19	...	1,16	...	...

* - за країнами СНД, крім Росії, - обсяг виконаних науково-технічних робіт у відсотках до ВВП;

** - розраховано автором на основі даних щодо внутрішніх поточних витрат на наукові та науково-технічні роботи, виконаних власними силами наукових організацій [8] та валового внутрішнього продукту у фактичних цінах [9];

... - дані відсутні.

Порівнюючи частки внутрішніх витрат на дослідження та розробки у ВВП (табл. 1), можна констатувати, що серед європейських країн найменше значення (у табл. 1 виділено затіненням) мають Латвія та Румунія, а найбільше (у табл. 1 виділено жирними границями комірки) – Швеція; серед азіатських країн – відповідно Таджикистан та Японія; серед країн Америки найменше – Аргентина та Мексика, а найбільше – США. Лідером же в цілому у світі є Швеція, а аутсайдером – Таджикистан.

Якщо порівнювати світові тенденції за цим показником, то країни можна поділити за такими групами:

1) ті, що у середньому збільшують темпи: *Європа* – Австрія, Німеччина, Данія, Іспанія, Португалія, Росія, Фінляндія, Чехія, Естонія; *Азія* – Китай, Республіка Корея, Сінгапур, Туреччина, Японія; *Америка* – Аргентина, Канада, Мексика;

2) ті, що зменшують: *Європа* – Великобританія, Болгарія, Молдова, Норвегія, Румунія, Словаччина, Франція; *Азія* – відсутні; *Америка* – Бразилія;

3) ті, що мають скачкоподібні тенденції: *Європа* – Білорусь, Угорщина, Італія, Латвія, Литва, Нідерланди, Словенія, Швеція; *Азія* – Азербайджан, Вірменія, Грузія, Казахстан; *Америка* – відсутні;

4) ті, що розвивають даний показник більш-менш стабільно: *Європа* – Бельгія, Греція, Ірландія, Польща; *Азія* – Киргизія, Таджикистан; *Америка* – США;

5) ті, за якими неможна однозначно визначити у зв'язку зі значною відсутністю даних: *Європа* – Ісландія, Люксембург, Швейцарія; *Азія* – Туркменія, Узбекистан; *Америка* – відсутні.

Таким чином, у цілому в світі показники наукоємності валового внутрішнього продукту зростають, оскільки більшість країн демонструють тенденції до їх збільшення. Що ж стосується України, то спостерігається у середньому зниження даного показника, що негативно впливає на інноваційний розвиток нашої держави та завоювання міцних позицій на світовому ринку. Так, уже починаючи з 2001 р. із року в рік маємо стійку тенденцію до зниження.

Таблиця 2 – Розподіл внутрішніх витрат на дослідження й розробки за секторами діяльності*, % (побудовано автором на основі [4 –7])

Країни	1999				2002				2004				2006			
	Державний сектор	Підприємницький сектор	Сектор вищої освіти	Сектор некомерційних організацій	Державний сектор	Підприємницький сектор	Сектор вищої освіти	Сектор некомерційних організацій	Державний сектор	Підприємницький сектор	Сектор вищої освіти	Сектор некомерційних організацій	Державний сектор	Підприємницький сектор	Сектор вищої освіти	Сектор некомерційних організацій
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>
Україна	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	32,6	62,2	5,2	0,0
<i>Європа</i>																
Австрія	6,4	63,6	29,7	0,3	6,4	63,6	29,7	0,3	5,7	66,8	27,0	0,4	5,1	67,7	26,7	0,4
Білорусь	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	38,6	44,4	17,0	0,0
Бельгія	3,3	71,6	23,9	1,2	6,0	73,7	19,2	1,1	7,6	68,6	22,6	1,2	8,6	67,9	22,3	1,2
Болгарія	69,1	22,9	7,3	0,7	72,5	20,3	5,8	1,4	67,0	23,6	9,2	0,3	64,1	25,5	9,6	0,9
Великобританія	12,2	66,8	19,6	1,4	8,9	67,0	22,6	1,5	9,7	65,7	21,4	3,2	10,0	61,7	26,1	2,2
Греція	21,7	28,5	49,5	0,3	22,1	32,7	44,9	0,4	20,9	30,1	48,1	1,0	20,8	30,0	47,8	1,3
Данія	15,2	63,4	20,3	1,2	7,0	69,3	23,1	0,6	6,9	68,0	24,4	0,7	6,7	66,6	26,1	0,6
Ірландія	5,9	72,9	21,2	0,0	7,9	69,7	22,4	0,0	7,8	64,6	27,6	...	6,5	67,5	26,0	...
Ісландія	30,2	46,7	20,9	2,2	24,5	57,2	16,1	2,2	24,8	51,8	21,3	2,1	...	...	...	...
Іспанія	16,9	52,0	30,1	1,0	15,4	54,6	29,8	0,2	16,0	54,4	29,5	0,1	16,7	55,5	27,6	0,2
Італія	19,2	49,3	31,5	0,0	18,4	49,1	32,5	0,0	17,5	47,3	33,9	1,4	17,3	50,4	30,2	2,1
Латвія	38,1	23,8	38,1	0,0	34,6	15,4	46,2	...	19,4	44,5	36,1	0,0	15,1	50,4	34,5	0,0
Литва	56,9	5,5	36,9	0,7	57,7	3,8	36,5	...	24,6	21,4	53,9	...	22,8	27,9	49,2	...
Люксембург	...	...	...	...	...	...	...	...	10,9	87,8	1,2	...	12,6	84,9	2,4	...
Нідерланди	16,5	56,4	26,2	0,9	14,2	58,2	27,0	0,5	14,4	57,8	27,8	0,0	14,1	57,6	...	...
Німеччина	13,8	69,8	16,4	0,0	13,8	69,1	17,1	0,0	13,2	70,4	16,2	0,0	13,8	69,9	16,3	0,0
Норвегія	15,4	56,0	28,6	0,0	15,8	57,4	26,8	0,0	15,5	54,8	29,7	0,0	15,7	54,1	30,2	0,0
Польща	30,8	41,3	27,8	0,1	44,9	21,4	33,5	0,3	39,0	28,7	32,0	0,4	37,0	31,5	31,0	0,4
Португалія	27,9	22,7	38,6	10,8	19,8	34,4	35,6	10,2	16,9	33,2	38,4	11,5	14,6	38,5	35,4	11,5
Росія	25,2	69,9	4,8	0,1	24,5	69,9	5,4	0,2	25,3	69,1	5,5	0,2	27,0	66,6	6,1	0,3
Румунія	18,6	74,4	7,0	0,0	24,2	60,3	15,5	0,0	34,1	55,3	10,1	0,4	32,3	48,5	17,7	1,5
Словаччина	27,5	62,6	9,9	0,0	26,6	64,3	9,1	0,0	30,5	49,2	20,1	0,2	32,8	43,1	24,1	0,1
Словенія	28,5	55,0	15,9	0,6	23,1	59,7	15,5	1,7	19,8	67,0	12,9	0,3	24,5	60,2	15,1	0,2
Угорщина	32,3	40,2	22,3	...	32,9	35,5	25,2	...	29,5	41,1	24,6	...	25,4	48,3	24,4	...
Фінляндія	11,4	68,2	19,7	0,7	10,4	69,9	19,2	0,6	9,5	70,1	19,8	0,6	9,3	71,3	18,7	0,6
Франція	18,1	63,2	17,2	1,5	16,9	62,2	19,5	1,4	16,7	62,9	19,1	1,3	17,3	63,3	18,2	1,3
Чехія	24,3	62,9	12,3	0,5	23,0	61,1	15,6	0,3	21,2	63,7	14,8	0,4	17,5	66,2	15,9	0,4
Швейцарія	1,3	73,8	23,0	1,9	1,3	73,9	22,9	1,9	1,1	73,7	22,9	2,3	1,1	73,7	22,9	2,3
Швеція	3,4	75,1	21,4	0,1	2,8	77,6	19,4	0,1	3,5	74,1	22,0	0,4	4,5	74,9	20,4	0,2
Естонія	...	...	...	...	24,3	24,3	51,4	0,0	13,3	39,0	45,5	2,3	13,1	44,4	40,6	1,8
<i>Азія</i>																
Азербайджан	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	72,6	20,9	6,5	0,0
Вірменія	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	93,0	0,0	7,0	0,0
Грузія	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	73,2	0,0	26,8	0,0
Ізраїль	...	...	...	...	...	...	...	...	5,5	73,7	16,8	4,0	5,1	78,3	13,2	3,4
Казахстан	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	45,7	39,3	13,7	1,3
Киргизія	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	52,8	39,2	7,9	0,1
Китай	38,5	49,6	9,4	...	28,7	61,2	10,1	0,0	23,0	66,8	10,2	0,0	19,7	71,1	9,2	0,0
Республіка Корея	14,5	71,4	12,0	2,1	13,4	74,9	10,4	1,3	12,1	76,7	9,9	1,3	11,6	77,3	10,0	1,2
Сінгапур	...	...	...	...	...	...	...	...	10,9	63,8	25,3	0,0	10,3	65,7	23,9	...
Таджикистан	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	93,1	...	6,9	...
Туреччина	6,7	38,0	55,3	0,0	6,2	33,4	60,4	0,0	7,0	28,7	64,3	0,0	11,7	37,0	51,3	0,0
Японія	9,9	70,7	14,8	4,6	9,5	74,4	13,9	2,1	9,5	75,2	13,4	1,9	8,3	77,2	12,7	1,9

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Африка																
ПАР	...	...	...	...	...	...	...	...	21,9	55,5	20,5	2,1	20,8	58,3	19,3	1,6
Америка																
Аргентина	...	...	...	...	37,2	26,1	33,9	2,8	39,7	33,0	25,0	2,3	40,7	30,4	26,5	2,5
Бразилія	...	...	...	...	18,4	37,4	43,6	0,6	18,4	37,4	43,6	0,6	21,3	40,2	38,4	0,1
Канада	12,1	57,0	29,9	1,0	11,2	53,7	34,9	0,2	10,3	54,0	35,4	0,3	9,3	54,7	35,5	0,4
Мексика	32,5	27,2	38,6	1,7	39,1	30,3	30,4	0,2	26,2	34,6	37,9	1,3	22,1	49,5	27,4	1,0
США	7,7	74,7	13,9	3,6	9,0	68,9	16,8	5,3	12,2	70,1	13,6	4,1	11,1	70,3	14,3	4,2
Австралія та Океанія																
Австралія	23,2	45,6	29,2	2,1	22,9	47,5	26,8	2,7	19,3	51,2	26,7	2,8	16,0	54,1	26,8	3,1
Нова Зеландія	35,3	28,2	36,4	...	33,2	36,5	30,3	0,0	28,9	42,5	28,5	...	25,7	41,8	32,5	0,0

* - або в найближчі роки, за якими є останні дані;

... - дані відсутні

Аналізуючи розподіл витрат на дослідження й розробки за секторами діяльності, бачимо, що із року в рік у більшості країн, крім Болгарії, Греції, Литви, Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизії, Туреччини, Аргентини та Нової Зеландії лівова частка коштів на дослідження й розробки припадає на підприємництво. При цьому лідером (у табл. 2 виділено жирними границями комірки) серед Європейських країн є Люксембург та Швеція, азіатських – Ізраїль та Республіка Корея, американських – США, а аутсайдером (у табл. 2 виділено затіненням) відповідно – Литва, Азербайджан, Туреччина та Аргентина. Нестійку політику щодо таких витрат мають у Польщі, в якій починаючи з 2002 р. змінювався пріоритет у бік державного сектору; Португалії, Бразилії та Естонії, в яких до 2006 р., а Латвії до 2004 р. більше витрачалося у секторі вищої освіти; Мексиці, в якій до 2006 р. напрямок витрат змінювався то у бік вищої освіти, то у державний сектор. Найбільше витрат на дослідження й розробки у державному секторі мають у Таджикистані, Вірменії (більше 90%), Грузії, Азербайджані, Киргизії (більше 70%) та Болгарії (більше 60%), а найменше – у Швейцарії (менше 2%). У секторі вищої освіти найбільше витрачали в Туреччині (більше 50-60%), а найменше – в Росії та Україні (5-6%). Некомерційні організації витрат на дослідження й розробки майже за всіма країнами не здійснювали, або мали несуттєві значення, виключенням є тільки Португалія, в якій даний показник перевищував 10%.

Таблиця 3 – Питома вага чисельності персоналу, зайнятого дослідженнями та розробками (у відсотках до загальної чисельності зайнятих)* (побудовано автором на основі [10 – 12])

Країни	Роки											
	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Україна**	...	...	...	0,59	0,57	0,53	0,52	0,52	0,51	0,48	0,46	
Росія	1,82	1,52	1,55	1,37	1,37	1,32	1,30	1,25	1,19	1,17	1,13	
Країни - члени Європейського союзу												
Австрія	...	0,78	...	...	...	1,77	...	1,98	...	2,14	...	
Бельгія	1,03	1,17	1,23	...	...	1,80	1,81	1,84	1,85	...	...	
Болгарія	...	...	...	0,60	0,62	0,61	0,61	0,62	0,63	0,61	...	
Греція	0,42	...	0,67	...	1,36	...	1,33	...	1,41	...	...	
Данія	1,15	1,29	1,31	2,07	2,19	2,27	2,24	2,41	2,44	2,44	...	
Ірландія	0,75	0,76	0,74	1,25	1,39	1,38	1,39	1,43	1,45	1,50	...	
Іспанія	0,59	0,66	0,67	...	1,29	1,40	1,45	1,49	1,49	1,57	...	
Італія	0,65	0,65	0,63	1,08	1,10	1,16	1,13	1,14	1,23	1,33	...	
Кіпр	...	...	0,54	0,55	0,56	0,61	0,64	0,66	0,71	0,71	...	

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Латвія	...	0,62	0,64	0,87	0,88	0,93	0,79	0,81	0,92	0,99	0,99
Литва	...	1,05	1,03	1,04	1,10	0,97	1,01	1,15	1,11	1,09	1,20
Люксембург	...	...	...	...	...	...	2,21	...	2,59	...	...
Мальта	...	...	...	...	...	0,76	0,66	0,90	1,00	1,04	...
Нідерланди	1,11	1,10	1,09	...	...	1,34	1,32	1,46	1,40	...	...
Німеччина	1,22	1,23	1,26	...	...	...	1,85	...	1,84	...	...
Польща	0,53	0,51	0,52	0,86	0,87	0,89	0,93	0,92	0,87	0,83	0,80
Португалія	0,34	0,41	0,43	0,76	0,77	0,81	0,86	0,87	0,87	...	...
Румунія	0,55	...	...	0,35	0,36	0,40	0,44	0,45	0,45	0,45	0,45
Словаччина	0,77	0,78	0,72	1,06	1,04	0,99	0,97	1,02	1,01	1,00	0,99
Словенія	1,12	0,92	0,96	1,36	1,35	1,36	1,06	1,08	1,33	1,41	...
Угорщина	0,54	0,55	0,56	1,18	1,18	1,26	1,24	1,27	1,27	1,28	1,26
Фінляндія	1,64	2,12	2,25	2,95	2,95	3,08	3,16	3,24	3,22	3,27	3,19
Франція	1,40	1,33	1,33	1,64	1,64	1,71	1,68	1,71	1,72	1,75	...
Чехія	0,44	0,45	0,50	1,14	1,11	1,13	1,18	1,28	1,37	1,43	1,48
Швеція	1,53	...	1,60	...	2,55	...	2,51	...	2,71	...	...
Естонія	...	1,08	1,13	1,14	1,18	1,18	1,28	1,32	1,31	1,36	1,42

* - чисельність персоналу, зайнятого дослідженнями й розробками, подана в еквіваленті повної зайнятості за всіма країнами, крім Болгарії, Кіпру, Латвії, Литви, Мальти, Естонії;

** - розраховано автором, на основі чисельності фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи та кількості зайнятого населення [8] ;

... - дані відсутні.

Аналізуючи дані щодо питомої ваги чисельності персоналу, зайнятого дослідженнями та розробками, у загальній чисельності зайнятих серед країн членів Європейського Союзу можна виявити беззаперечного лідера – Фінляндія (у табл. 3 виділено жирними границями комірки), та аутсайдера (у табл. 3 виділено затіненням) – Румунія. Досліджуючи тенденції розвитку цього показника за даними країнами, констатуємо, що зниження питомої ваги персоналу, зайнятого дослідженнями та розробками, у загальній кількості зайнятих не виявлено. Але, на жаль, така тенденція характерна для України та Росії. Більшість же країн Європейського Союзу демонструють зростаючі тенденції: Бельгія, Данія, Ірландія, Іспанія, Кіпр, Латвія, Португалія, Угорщина, Фінляндія, Чехія, Естонія, або стабільність даного показника: Болгарія, Румунія. Скачкоподібність даного показника спостерігається у Литві, Нідерландах, Польщі, Словаччині, Словенії, Франції.

За масштабами поширення інноваційних процесів безумовним лідером є США, оскільки на їх долю за останні півстоліття припадає понад 60% усіх технічних інновацій у світі [13]. Крім того, за інноваційним індексом (показником, що містить упровадження нових технологій, взаємодію ділового та наукового секторів, а також кількість виданих патентів та число студентів вищих навчальних закладів) США очолюють рейтинг серед інших країн світу (значення індексу 6,66). Далі країни першої десятки розташовані так: Фінляндія – 6,43, Тайвань – 6,19, Швеція – 5,89, Японія – 5,74, Ізраїль – 5,38, Швейцарія – 5,37, Південна Корея – 5,29, Німеччина – 4,92, Данія – 4,7.

За обсягами капіталу в абсолютному виразі, беззаперечним лідером також є Сполучені Штати, які за 4 роки, що досліджуються, збільшили відповідний показник майже вдвічі, їх частка в сукупному об'ємі витрат за 2005 р. становила 34,4%, ЄС-25 - 25%, Японії - лише 13% [14].

Безсумнівними лідерами в інноваційній активності організацій та підприємств європейських країн є Ірландія, Німеччина та Канада (у табл. 4 виділено жирними границями комірки), а аутсайдерами – Україна та Росія (у табл. 4 виділено затіненням), в яких значення досліджуваних показників не перевищують 10% (табл. 4).

Таблиця 4 – Інноваційна активність підприємств країн Європи¹⁾, % (побудовано автором на основі [6, 7, 11, 12])

Показник	Україна	Австралія	Австрія	Бельгія	Болгарія	Велико-британія	Греція	Данія	Ірландія	Іспанія	Італія	Канада	Кіпр	Латвія	Литва	Люксембург	Мальта	Мексика	Нідерланди	Німеччина	Нова Зеландія	Норвегія	Польща	Португалія	Росія	Республіка Корея	Румунія	Словаччина	Словенія	Туреччина	Угорщина	Фінляндія	Франція	Чехія	Швеція	Естонія		
Питома вага інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств																																						
1998-2001 рр. ²⁾	8,2	59,9	52,7	54,6	...	39,0	27,1	52,3	75,0	37,3	40,0	67,4	...	35,0	23,0	49,2	...	45,8	54,2	65,8	44,0	39,3	18,0	44,7	9,3	43,2	19,0	22,0	28,0	35,0	28,0	48,6	45,5	32,0	47,2	38,0		
Питома вага організацій, що здійснюють технологічні інновації: - у загальній кількості обстежених організацій економічної діяльності																																						
1998 – 2001 рр. ²⁾	...	...	48,8	50,1	...	...	28,1	44,3	...	32,6	36,3	...	...	...	...	...	...	45,3	60,9	...	...	...	46,4	9,7	...	...	...	...	...	...	44,8	40,8	...	46,8	...			
2004-2006 рр. ³⁾	...	...	50,6	52,2	20,2	38,1	40,9	46,9	47,2	33,6	34,6	...	...	16,2	...	...	...	35,5	62,6	...	...	...	41,3	8,0	...	...	...	...	...	20,1	51,4	...	...	44,6	...			
- у загальній кількості організацій промислового виробництва																																						
2002 – 2004 рр. ⁴⁾	...	...	57,5	58,1	18,0	44,4	35,1	57,7	60,9	36,5	37,5	...	53,2	17,4	31,2	48,9	26,3	...	41,6	72,8	...	43,4	26,6	39,1	9,4	...	21,6	26,9	...	...	21,1	49,3	36,1	41,1	54,3	46,9		

¹⁾ - період обстеження визначено згідно з міжнародною методологією, за якою обстеження інноваційної діяльності проводяться раз на три роки;

²⁾ - Україна та Росія за даними обстеження 2005 р.;

³⁾ - Росія за даними обстеження 2008 р.;

⁴⁾ - Росія за даними обстеження 2006 року;

... - дані відсутні.

Таким чином, сприятливий інвестиційний клімат, високі темпи розвитку науки й інновацій – все це забезпечує потреби експортоорієнтованих галузей, які виробляють технічно складні товари (електроніку й автомобілі), широкий доступ населення до різних форм творчості.

Як бачимо, світова практика інноваційного розвитку доводить необхідність та доцільність впровадження інноваційної моделі на рівні держави, регіону та окремого підприємства. Водночас позитивний вплив інновацій відчувається як для економічно відсталих, так і для розвинених регіонах, а також підприємств в умовах їх відродження на початкових етапах (в першому випадку), утримання набутих позицій і подальшого розвитку. Так, наприклад, у межах ЄС [15] у 1985 року розроблено програму “Stritt”, яка забезпечує розвиток найвідсталіших районів Західної Європи на базі інноваційних територій та зон.

Таблиця 5 – Основні варіанти інноваційної політики промислово розвинених країн

Варіант	Період та країна впровадження	Характерні риси
“технологічний поштовх”	1940-1950 рр., США	Пріоритетні напрямки розвитку науки та техніки визначено державою, котра володіє необхідними матеріальними ресурсами, експертизою та інформаційним забезпеченням. Такий варіант виходить із наявності науково-технічних та соціально-економічних проблем і передбачає для їх вирішення розробку різних державних програм, великих капіталовкладень, інших прямих форм державної участі у регулюванні інноваційних процесів. Характерним прикладом такого процесу є створення принципово нових напрямів у галузі електроніки, ЕОМ, зв'язку, авіабудування
“ринкова орієнтація”	1970-ті рр., США, Німеччина, Японія; на початку 1980-х рр. – більшість розвинених країн	Провідна роль ринкового механізму у розподілі ресурсів та визначенні напрямів розвитку науки і техніки. Така модель орієнтована на обмеження ролі держави у стимулюванні фундаментальних досліджень, створенні відповідного економічного клімату та інформаційного середовища для нововведень у фірмах, скорочення прямої участі в НДДКР та дослідженнях ринків, а також на зменшення прямих форм регулювання, які заважають стимулюванню ринкової ініціативи та ефективній перебудові ринку
“соціальна орієнтація”	1960-1970 рр., США	Регулювання соціальних наслідків НТП, ухвалення рішень ґрунтувалося на широкому соціально-політичному консенсусі зі залученням широкої громадськості. Для цього періоду характерна велика кількість розробок у військовій сфері, спрямованих у цивільну промисловість, для виробництва товарів народного споживання
“зміни економічної структури господарського механізму”	сучасний етап, Японія	Великий вплив передових технологій на вирішення соціально-економічних проблем, зміни галузевої структури, взаємодію суб'єктів господарювання, рівень життя і т.д. Створення нової концепції: односторонній потік технологій замінено спільними дослідженнями на засадах взаємності, чим забезпечено постійне надходження до країни нових перспективних розробок

Як свідчать результати аналізу варіантів інноваційної політики світової економіки в історичному розвитку (табл. 5) [16, 17], варіанти відрізняються один від одного ступенем втручання держави, рівнем науково-технічного прогресу і потребами суспільства.

На сучасному етапі світового розвитку інноваційна політика США спрямована на широкомасштабне залучення приватного капіталу, створення малих інноваційних фірм, при чому роль державного фінансування майже не зменшується, бо державні кошти спрямовуються на реалізацію крупних інноваційних проектів.

З іншої точки зору у сучасній світовій практиці виділяють такі групи країн за орієнтацією інноваційної політики [18]:

- країни, які орієнтуються на лідерство в науці, реалізацію крупномасштабних цільових проектів, що охоплюють всі стадії науково-промислового циклу, як правило зі значною часткою науково-інноваційного потенціалу в оборонному секторі (США, Англія, Франція);

- країни, які орієнтуються на поширення нововведень, створення сприятливого інноваційного середовища, раціоналізацію всієї структури економіки (Німеччина, Швеція, Швейцарія);

- країни, які стимулюють нововведення шляхом розвитку інноваційної інфраструктури, сприймання досягнень світового науково-технічного прогресу, координації дій різних секторів в галузі науки і технологій (Японія, Південна Корея).

Залежно від характеру зв'язку фінансового капіталу та інноваційного бізнесу виділяють країни, де основне джерело зовнішнього фінансування - ринки цінних паперів (США, Великобританія, Австралія), і країни, де значну роль відіграють банки (країни континентальної Європи та Японія) [19].

Реалізація інноваційної політики можлива за умови ефективного функціонування інноваційного підприємництва. Інноваційне підприємництво, на наш погляд, це самостійна ініціативна на власний ризик діяльність з метою впровадження та реалізації інновацій у виробництво, організаційно-управлінську, економічну, соціальну та ін. сфери, що зумовить одержання економічного та (або) соціального ефекту. Іншими словами інноваційне підприємництво представляє собою якісно нову сферу інтеграції науки з виробництвом і т.д., що зумовить покращання якісних та кількісних показників соціально-економічної діяльності підприємницької структури.

Повноцінний розвиток інноваційного підприємництва відбувається в інноваційній системі, що є сукупністю взаємозв'язаних компонентів (табл. 6 за матеріалами робіт [16, 20 – 28]).

Таблиця 6 – Сучасні інноваційні системи в різних країнах світу

Країна	Державна підтримка інноваційної діяльності		Основні організаційні структури інноваційного процесу
	Організаційні структури інституціональної підтримки	Форма стимулювання	
1	2	3	4
США	Адміністрація в справах малого бізнесу, Федеральні відомства, Національний науковий фонд, Міністерство торгівлі, Національна мережа центрів упровадження промислових технологій, Національна дослідна рада, Американська асоціація розвитку науки, адміністрація технологій, Національний інститут стандартів та технологій, Національна служба технічної інформації, Управління технологічної політики та ін.	Пільгове оподаткування, пільговий режим амортизаційних відрахувань, інвестиційний податковий кредит, цільові субсидії, цільові асигнування з бюджету, виключення витрат на НДДКР, пов'язаних з основною виробничою і торговою діяльністю, із суми доходу, що оподатковується	Мережа технологічного капіталу (МТК), технополіси, науково-технічні парки, квазіризикова форма організації корпорацій, малі інноваційні фірми, науково-дослідні консорціуми та організації, венчурні фірми, бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, спільні промислово-університетські дослідні центри, науково-інженерні центри, центри нововведень, центри промислової технології

Продовження табл. 6

1	2	3	4
Японія	Державні фонди для заохочення науково-дослідної діяльності, Центр сприяння розвитку підприємств, Фонд сприяння малим і середнім венчурним підприємствам, Корпорація фінансування малого бізнесу, Рада і Агентство з науки та техніки та ін.	Пільгове оподаткування, субсидії, пільгові кредити	Японська корпорація розвитку досліджень, науково-технічні парки, технополіси, малі інноваційні фірми, науково-дослідні консорціуми та організації
Німеччина	Консорціуми малого інноваційного бізнесу, державні спеціалізовані банки – Німецький банк вирівнювання та Банк кредитів на відтворення, Міністерство економіки, Міністерство наукових досліджень та технологій, Федерація промислових дослідницьких асоціацій, Патентний центр, Рада і Агентство з науки та техніки та ін.	Дотації, цільові безплатні субсидії, оплата витрат на технічну експертизу, пільгові кредити, система страхування кредитів, прискорена амортизація, податкові знижки і пільги, цільові банківські кредити	Науково-технічні парки, технополіси, малі інноваційні фірми, науково-дослідні консорціуми, венчурні фірми
Франція	Спеціальна урядова організація (ІНОДЕВ), державно-приватний банк для фінансування малого інноваційного бізнесу, Французьке товариство сприяння венчурному капіталу, Національний центр наукових досліджень, Національне агентство перспективних досліджень, Національне агентство з впровадження досліджень “Анвар”, науково-технічний фонд, Рада і Агентство з науки та техніки та ін.	Довгострокові позики, дотації, субсидії, пільгове оподаткування, податкові кредити, кредитні гарантії	Технопарки, технополіси, малі інноваційні фірми, науково-дослідні консорціуми, центри передачі технологій, венчурні фірми
Велико-британія	Рада з науки та техніки, урядові ради за напрямками досліджень та ін.	Субсидії, пільгове оподаткування, списання витрат на НДДКР на собівартість продукції (послуг), кредитні гарантії	Британська технологічна група, науково-технічні парки, технополіси, малі інноваційні фірми, науково-дослідні консорціуми, венчурні фірми
Канада	Консорціуми малого інноваційного бізнесу, Канадський інноваційний фонд та ін.	Субсидії, позички на пільгових умовах, технічна допомога, пільгове оподаткування, податковий кредит	Науково-технічні парки, технополіси, малі інноваційні фірми, науково-дослідні консорціуми, венчурні фірми

З огляду на вищевикладене, визначимо характерні риси реалізації інноваційної політики промислово розвинутих країн на сучасному етапі розвитку:

- органічне поєднання діяльності корпорацій в інноваційній сфері та малих інноваційних структур;
- визначення пріоритетів інноваційного науково-технічного розвитку і напрямів фінансування великих державних програм “вбудовано” у політичний, законодавчий і бюджетний процеси;

- розгалуження фінансових інструментів реалізації інноваційної політики (державний бюджет, власні, позикові та залучені кошти);
- сприяння розвитку венчурних фірм;
- заохочення підприємств різних форм власності до збільшення витрат на НДДКР;
- спрощення передачі технології федеральними науково-дослідницькими установами малим фірмам;
- стимулювання співробітництва і кооперації у сфері НДДКР;
- сприяння розвитку малого інноваційного бізнесу.

Вищезазначені висновки та наведений аналіз світових тенденцій розвитку інноваційного підприємництва визначають необхідність продовження досліджень у цьому напрямку в руслі адаптації світових здобутків інноваційного розвитку до сучасних умов господарювання в Україні.

1. Тацуно Ш. Стратегия – технополисы / Ш. Тацуно ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1989. – 344 с.
2. Утверджувати інноваційну модель економічних перетворень. Виступ Президента України Л. Кучми на науково-практичній конференції 21 лютого 2003 року // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 36. – С.3–5.
3. Соколенко С. И. Современные мировые рынки и Украина / С. И. Соколенко. – К. : Демос, 1995. – 354 с.
4. Россия и страны мира. 2002.: Стат.сб. / Госкомстат России. - М., 2002. – 398 с.
5. Россия и страны мира. 2004.: Стат.сб. / Росстат. - М., 2004. – 361 с.
6. Россия и страны мира. 2006.: Стат.сб. / Росстат. - М., 2006. – 366 с.
7. Россия и страны мира. 2008.: Стат.сб. / Росстат. - М., 2008. – 361 с.
8. Україна у цифрах 2008 : Статистичний збірник / За ред. О. Г. Осауленка. – К. : ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2009. – 260 с.
9. Статистичний збірник «Регіони України» 2009. Частина II / За ред. О. Г. Осауленка. – К.: Державний комітет статистики України, 2009. – 758 с.
10. Россия и страны - члены Европейского союза. 2005.: Стат.сб./ Росстат. - М., 2005. – 246 с.
11. Россия и страны - члены Европейского союза. 2007.: Стат.сб./ Росстат. - М., 2007. – 252 с.
12. Россия и страны - члены Европейского союза. 2009.: Стат.сб./ Росстат. - М., 2009. – 259 с.
13. Гусаков М. Формирование потенциала инновационного развития / М. Гусаков // Экономист. – 1999. – № 2. – С. 33–38.
14. Панченко І. Деякі аспекти інноваційної політики Європейського Союзу в контексті глобальної конкурентоспроможності / І. Панченко, О. Притикіна // Економічний простір. – 2008. – № 10. – С. 13–18.
15. Крупка М. І. Фінансові інструменти державного регулювання та підтримки інноваційної сфери / М. І. Крупка // Фінанси України. – 2001. – № 4. – с. 77–84.
16. Коно Т. Стратегия и структура японских предприятий / Т. Коно ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1987. – 384 с.
17. Тацуно Ш. Стратегия – технополисы / Ш. Тацуно ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1989. – 344 с.
18. Инновационный менеджмент : справ. пособие / под ред. П. Н. Завлина, А. К. Казанцева, Л. Э. Миндели. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М. : ЦИСН, 1998. – 568 с.
19. Кравченкова Е. Б. Инновационный бизнес и финансовые рынки / Е. Б. Кравченкова // Проблемы науки. – 2001. – № 2. – С. 34–37.
20. Андрощук Г. Государственная инновационная политика / Г. Андрощук // Бизнес-информ. – 1997. – № 1. – С. 37–40.
21. Заварухин В. Управление научно-технологическим развитием в США / В. Заварухин //

Проблемы теории и практики управления. – 2000. – № 5. – С. 78–82.

22. Заверюха А. Х. Концептуальные подходы к регулированию взаимодействия инвестиционной и инновационной сфер / А. Х. Заверюха, Е. В. Ульянов, О. А. Масленникова // *Финансы.* – 2000. – № 1. – С. 64–68.

23. Кочетков Г. Б. Национальная инновационная способность США: опыт формирования в 1980-2000 гг. / Г. Б. Кочетков // *США и Канада.* – 2001. – № 5. – С. 93.

24. Медынский В. Г. Инновационное предпринимательство / В. Г. Медынский, Л. Г. Шаршукова. – М. : Инфра-М, 1997. – 240 с.

25. Поручник А. М. Венчурний капітал: зарубіжний досвід та проблеми становлення в Україні : монографія / А. М. Поручник, Л. Л. Антонюк. – К. : КНЕУ, 2000. – 172 с.

26. Сизоненко В. О. Інформаційне забезпечення інноваційного підприємництва / В. О. Сизоненко, Т. В. Мізерна // *Бюлетень про приватизацію.* – 2001. – № 5. – С. 57–60.

27. Фісун А. О. Передумови створення структури ринку нововведень / А. О. Фісун // *Проблеми науки.* – 2001. – № 6. – С. 24–36.

28. Шовкун І. А. Моделі інноваційного розвитку: міжнародний досвід та уроки для України / І. А. Шовкун // *Проблеми науки.* – 2002. – № 8. – С. 26–34.

Біловодська О. А. Тенденції розвитку інноваційного підприємництва в контексті процесів економічної глобалізації / О. А. Біловодська, Ю. М. Мельник // *Вісник Тернопільського національного економічного університету.* – 2010. – № 5-2. – С. 63-75.